

-sA ŞART KİPİNİN TARİHSEL GELİŐİMİ

Esra BÜYÜKERYILMAZ¹

Özet

Bir oluş ve kılışın şart biçiminde düşünöldüğünü anlatan, dilek görevi de yapan tasarlama kipine dilek-şart kipi denir.

Bu çalışmamızda bir oluş ve kılışı şarta veya dilek istek niyete bağlayan dilbilgisi kitaplarında tasarlama kipleri içinde yer alan ve işlevi nedeniyle dilek-şart kipi olarak adlandırılan ve dilbilimcilerimizin bu kip üzerinde yaptıkları çalışmalardan yola çıkarak -sA ekinin Eski Türkçeden Çağdaş [Başkurt, Tatar, Kazak, Kırgız] Türkçelerindeki kullanım şekli, işlevi, nasıl oluştuğu, kökeni ve tarihi süreç içinde geçirdiği şekil değişikliği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şart kipi, Türkçenin Tarihi Dönemleri, Çağdaş Kıpçak Grubu, Türkçe, Tasarlama Kipleri

HISTORICAL DEVELOPMENT OF CONDITIONAL SUFFIX

Abstact

Desire is the mode of design that expresses a thought and a condition as a condition, and that wishes to make a wish. In this study, in the present study, one of the modes of design in the grammar books that connects to the wish or wishes, and which is called er wish-modelar iduetois function and based on the work of our linguists on this mode, The way in which the function is used is focused on the origin and the shape change that it has undergone in the historical process.

Key Words: Condition, Historical Periods of Turkish, Contemporary Kıpçak Group, Turkish, design mode

GİRİŐ

Şart kipi ekleri, Türk dilinin tarihî seyri içinde en az değişime uğramış bildirme kipleri eklerinden biridir. Tarihî Türk yazı dillerinde kullanılan şart kipi ekleri bugün de kullanımına devam etmektedir.

Kuzeybatı (Kıpçak) grubu lehçeleri fonetik ve morfolojik olarak farklı yönlerden ele alınmıştır. Ancak Eski Türkçeden günümüze kadar -sAr şart kipi eki günümüze kadar her yönüyle ele alınmamıştır.

Bu çalışmada -sA şart kipi ekinin Türkçenin tarihi dönemleri ile günümüz Kıpçak grubu (Tatar, Başkurt, Kazak, Kırgız) lehçelerindeki kullanılışı ve uğradığı fonetik değişimler örneklerle gösterilerek genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Dil çalışmalarında kullanılan yöntemler o dil konuşurlarının konuşmaları ses kayıt cihazına kayıt edilmesi, konuşma esnasında videoya alınması ve dilin konuşulduğu coğrafyaya gidilip gözlem yapılarak derlemelerin yapılması şeklindedir. Bu çalışmamızda bu yöntemler o coğrafyalara gidilemediğinden dolayı kullanılamamıştır. Veri toplama olarak bu konu ile ilgili gerekli kitaplar ve makaleler taranmıştır. Veri çözümlemesinde taranan kaynaklardaki metinlerden alınan örneklerle Kuzeybatı (Kıpçak) lehçelerinde -sAr ekinin karşılaştırılması yapılmıştır.

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, SBE, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, ABD YL Öğrencisi, esra801995@gmail.com

Bu konu ile ilgili Şahap Bulak Tarihi ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde *Şart Kipi* adlı makalesinde -sA şart kipi ekinin Eski Türkçe, Orta Türkçe, Karahanlı Türkçesi, Harezmi Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Eski Oğuz Türkçesi, Çağatay, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi gibi yazı dilleri döneminde -sA'nın geçirdiği şekil değişikliği, çekiminde kullanılan kişi eklerinin türleri ve geçirdikleri şekil değişiklikleri yazılı kaynaklardaki örneklere dayanarak incelemiştir. Ayrıca Çağdaş Lehçelerde ekin geçirdiği şekil değişiklikleri ve aralarındaki farklar üzerinde durmuştur.

Bu çalışma '-sA' ekinin Eski Türkçeden Çağdaş [Başkurt, Tatar, Kazak, Kırgız] Lehçelerinde kullanım şekli, işlevi, nasıl oluştuğu, kökeni ve tarihi süreç içinde geçirdiği şekil değişikliği olarak sınırlandırılmıştır.

Bu çalışmada izlenen yol, çalışmanın içeriği, bu konu ile ilgili ileride yapılacak olan çalışmalara örnek teşkil etmektedir ve tarihî-karşılaştırmalı Türk dili araştırmalarına bir katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Türkiye Türkçesinde şart kipi fiil kök veya gövdelerine getirilen -sA ekiyle yapılır. Şart anlamı verdiği cümlelerde tek başına bir yargı ifade etmez. Getirildiği kelimeye şart koşul anlamı katarak cümleler meydana getirir. Ek fiilin şart çekimini oluşturur veya basit zamanlı fiillere gelerek birleşik çekimli fiiller olur. Çekimi iyelik kökenli kişi ekleriyle yapılmaktadır. Olumsuzu -mA, soru şekli soru ekleriyle yapılır. Ek fiil çekiminin olumsuzu ise "*değil*" edatıyla yapılmaktadır.

"Bu kip gramerlerimizde öteden beri şart sıygası temenni sıygası dilek-şart kipi diye adlandırılır -sA ekiyle fiil kök ve gövdelerinden yapılır. Bu kip tam bir tasarlama kipidir. Eylemin şart şeklinde tasarlandığını düşündüğünü ifade eder. Eylem bir şarta bağlandığı için tam bir yargı taşımaz. Bu yönden bu kiple çekimlenen fiil şekilleri diğer fiillerin çekimli şekillerinden ayrılık gösterir. Diğer şekiller birer cümle kurabildiği halde şart kipiyle ancak bağlı bir cümle kurulabilir." (Özdemir 1968: s. 177-203)

"Şimdiki zaman, geçmiş zaman, gelecek zaman ve geniş zaman haber; istek, gereklilik ve emir ifade eden fiiller de dilek kiplerini teşkil eder. Okul kitaplarının fiil kök ve gövdesine -sA eklerinden birini getirmek suretiyle elde olunan şekle dilek-şart diye adlandırdıktan sonra, doğrudan doğruya ikinci kümeye sokması hatalıdır. Ancak bir temenniye ifade ettiği takdirde dilek kiplerinden, bir şartı ifade ettiği takdirde de haber kiplerinden sayılmaları gerekir. Örneğin: "Ah, bir defa yağmur yağsa!" cümlesinde fiil, bir temenniye ifade ediyor, dilek kiplerindedir. Fakat "Yağmur yağarsa köylüler sevineceklerdir." cümlesinde durum tamamen değişiyor; cümle, "Köylülerin sevinmesi için yağmurun yağması lazımdır." yerine geçiyor, haber anlamı taşıyor." [Bilgegil 1982: 262-263]

Yine Gürer Gülsevin, farklı bir açıdan yaklaşarak yazdığı makalede şart kipi, kendi deyimiyle "şart gerundiumu" hakkında üç maddelik sonuca varmıştır:

"1. Cümlede hiçbir zaman yüklem görevi taşımayan (dilek bildiren birkaç özel kullanım dışında) -sA eki, gramerlerin, devamlı yüklem görevi üstlenen "fiil kipleri" bölümünde değil, fiilden türemiş zarflar olan "gerundiumlar" kısmında verilmelidir. 2. Kişi eki alıyor olması, -sA ekinin gerundium fonksiyonu taşımasını engellemez. Çünkü -DİK + kişi eki+ dA(... gel-diğinde gideriz) şeklinde de kişi eki almış bir gerundium söz konusudur. Ayrıca, bu ekin Eski Türkçedeki kullanımında da kişi işareti kullanılmayan örnekler bulunmaktadır. Örneğin (bar-sar bargıl 'gidersen git!'). 3. -sA eki, gramerlerimizin gerundiumlar bahsinde "şart gerundiumu" adı altında verilebilir" [Gülsevin 1990:s 276-279].

Bugünkü şart eki -sA Eski Türkçe döneminde -sAr şeklindedir. Eski Türkçe döneminde belirli geçmiş zaman eki iyelik kökenli kişi ekleriyle çekimlenmiştir. Bunun dışında diğer kip çekimlerinde kişi zamirleri kullanılmıştır. Bu dönemde şahıs zamirlerine bağlanmadan kullanılması ekin zarf fiil şeklinde kullanıldığını gösterir. -sAr eki Orhun yazıtlarında hem fiil kök ve gövdelerine hem de ek fiile[er-] gelmiştir. Örneğin: "Bir kişi yanılırsa uğuştı, bodunu, bişükinetegikudmaz. (biri bir suç işlese onun boyuna,,halkına ve hısım akrabasına kadar öldürmezlermiş)". -sAr ekinin Orhun yazıtlarında -IncA, -DiğIndA zarf fiil eklerinin anlamında kullanıldığı zaman anlamının ön planda olduğu örnekler

de vardır. “Öd tengri aysar kişi oğlu kop ölgeli töremiş (zaman tanrısı buyurunca insanoğlu hep ölümlü yaratılmış)”.

Eski Uygurcada da ek *-sAr* şeklindedir. Fakat artık kişi eklerine bağlanmaya başlanmış ve şart çekimi oluşmuştur. Eski Uygur Türkçesinin son dönemlerinde *-sAr* ekinin sonundaki *-r* sesi düşerek *-sA* şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. *-sAr* ekinin sonundaki *-r* sesinin düşmesi olayı Eski Türkçenin son dönemlerinde başlamış Orta Türkçe döneminde tamamlanmıştır demek yanlış olmaz. Uygurcanın son dönemlerinde *-sAr*'lı şeklin kullanımı yeni kullanılmaya başlanan sınırlı sayıdaki *-sA*'lı şekle göre daha yaygındır.

Karahanlı Türkçesi şart kipi *-sA* ile yapılmaktadır. Ancak *-sAr*'lı kullanım tamamen ortadan kalkmamıştır. Karahanlı Türkçesi son dönemlerinde şart kipinde zamir kökenli kişi eklerinden iyelik kökenli kişi ekleri kullanılmaya başlanmıştır. Kutadgu Biligde şart kipi 1. ve 3. çokluk kişi çekimlerinde zamirlerin yerine *-mlz* ve *-lAr* ekleri kullanılmıştır.

“Atabetü'lHakayık'ta teklik 1. Ve 2. İle çokluk 2. Kişilerin çekiminde zamir yerine 2. Tıp kişi eklerinin kullanıldığı görülür. Barsa men, barsa sen, barsa” [Argunşah ve S. Yüksekaya 2016: 74].

Şart kipi *-sAr* kekindeki hali XI. yüzyıl sonra bazı eserlerde nadiren de olsa kullanımı devam etmiştir.

Harezmi dönemi eserlerinde ise aynı kipin çekiminde iyelik eklerinden gelen kişi eklerinin kişi zamirlerinden gelen kişi eklerinin yerine geçtiği görülüyor.

Kıpçak Türkçesinde genel olarak çekim iyelik kökenli kişi ekleriyle yapılır.

Harezmi ve Kıpçak Türkçelerine göre Oğuz Türkçesinde 1. çokluk kişi çekiminde *-k*'li şekillere geçiş çok daha geç dönemde olmuştur. Harezmi ve Kıpçak Türkçelerinde *-k* şekline geçildiği XIII-XV. yüzyıl Oğuz Türkçesinin 1. çokluk kişi eki hala biz zamirinden gelen *-vUz*'dur. Çağatay Türkçesinde iyelik kökenli ekler istikrarlı bir şekilde kullanılmıştır.

ÇAĞDAŞ TÜRKÇEDE ŞART KİPİ EKİ

Şart kipi eki bugünkü yazı dillerinde ses bakımından en az değişen eklerden biridir.

Türkiye Türkçesinde şart kipi *-sa* ,*-se* ekleriyle yapılır. Ek kalınlık incelik uyumuna uyar. Örneğin: al-sa bil-se vb.

Ekin 2. şahıslarda *-A* ekiyle genişleyen şekli de kullanılmaktadır. Bu yapıda istek rica anlamı vardır. Örneğin: Alsana, bilsene, alsanıza, bilsenize vb.

TATAR TÜRKÇESİ: *-sä* ,*-sa* ekiyle yapılmaktadır. Ek kalınlık incelik uyumunu uyar. Ek *-çl* ekiyle genişletilebilmektedir. Örneğin: “alsamçı, bilsänçi” [TDK Proje 2013: 526]

Bil-sä-m	bil-sä-k
Bil-sä-n	bil-sä-giz
Bil-sä	bil-sä-lär

BAŞKURT TÜRKÇESİ: *-ha* ,*-hä* ekleriyle yapılmaktadır. Ek kalınlık incelik uyumuna uyar. Ekin teklik 2. şahısta *-A* ile genişlemiş şekli de kullanılmaktadır. Bu yapıda istek rica anlamı vardır. Örneğin: “alhana, bilhänä” [TDK Proje 2013: 664].

Başkurt Türkçesinde ek bütün şahıslarda –*sI* ekiyle genişletilebilir. Bu yapıda istek ifadesi vardır. Örneğin: “*Alhamsı, bilhansı*” [TDK Proje 2013: 664].

Bil-hä-m	bil-hä-k
Bil-hä-ñ	bil-hä-giz
Bil-hä	bil-hä-lär

KIRGIZ TÜRKÇESİ: –*sa –se –sosö* ekleri kullanılarak yapılır ek kalınlık incelik uyumuna uyar. Örneğin: “*bolso, külsö*” [TDK Proje 2013: 666-667].

Bil-se-m	bil-se-k
Bil-señ	bil-se-ñizder
Bil-se	bil-se

Ek ünlüsü düz veya u ünlülü fiillerden sonra düzdür. Örneğin: “*Alsa, bilse, tursa*” [TDK Proje 2013: 666-667].

O,ö,ü ünlülü fiillerden sonra ek yuvarlak ünlülüdür. Örneğin: “*Bolso, körsö, külsö*” [TDK Proje 2013: 666-667].

KAZAK TÜRKÇESİ: –*sa –se* ekleriyle yapılır. Ek kalınlık incelik uyumuna uyar. Örneğin: “*Bol-sa kül-se*” [TDK Proje 2013: 528].

Tek heceli-yuvarlak ünlülü fiillerden sonra ek ünlüsü yuvarlak telaffuz edilir.

Şart kipinin olumsuzu –*mA-* ekiyle yapılır.

Bil-se-m	bil-se-k
Bil-se-ñ	bil-se-ñider
Bil-se	bil-se

ŞART KİPİNİN YAPISI VE KÖKENİ

–*sAr* ekinin yapısı ve kökeni ile ilgili dilbilimciler çok farklı görüşler ortaya atmışlardır.

W. Bang bu ekin bir asıl fiilin –*a,-ı* zarf fiil şekli ile saymak tasarlamak düşünmek anlamlarındaki *sa-* yardımcı fiilin –*r*’li geniş zaman çekiminden alınmış olduğu –*a/ –ı* zarf fiil ekinin orta hece düşmesiyle *a-sa-r,-sar /ı-sa-r sar* şeklinde bir fiil birleşmesinden geldiği görüşünü savunur.

A. VonGabain W. Bang'ın görüşünü kabul etmiş ona ek olarak *-sAr* şart eki ile Eski Anadolu Türkçesinde *IsAr* gelecek zaman eki arasında bir bağlantı olduğunu ifade etmiştir.

G. J. Ramstedt ise Türkçede *-sA* ekinin hem isim soylu hem de fiil soylu kelimelerden istek gösteren fiiller türettiğini şart kipi kuruluşunun Türkçe ile Moğolca Mançuca ve Tunguzca gibi Altay dillerindeki paralel gelişmesini göz önünde tutarak bu ekin istek niyet gösteren bir *sA-* fiil türetme eki ile-*r* geniş zaman partisip ekinin kaynaşmasından oluştuğu görüşünü ortaya atmıştır. En çok kabul gören budur. Zeynep Korkmazda bu görüşler içinde en tutarlı görüşün G. J. Ramstedt'e ait olduğunu savunur.

VIII.-XII. Yüzyıl metinlerindeki *bak-sa-men*, *bil-me-se-sen*, örneklerinde görüldüğü gibi *-sAr* ve *-sA* ekleri hep zamir kökenli şahıs ekleri olarak çekime girmiş ve yalnızca şart göreviyle kullanılmıştır.

“*-sA* şart kipi eki kökeninde addan istek görevinde fiiller türeten bir *-sA* eki ile *-r* geniş zaman sıfat fiil ekinin kaynaşmasından oluşmuştur. Daha sonra *-sAr* sondaki *-r* sesinin düşmesiyle *-sA*'ya dönüşmüştür”[Ramstedt

DİLEK- ŞART KİPİNİN İŞLEVİ

ŞART KİPİ KURAN *-sA* EKİ

Bu kip, konuya girerken belirtildiği üzere, cümledeki yargının gerçekleşmesini şarta bağlayan ve kendisi yalnız başına yargı bildirmeyen bir tasarlama kipidir.Şahıslara göre çekimi şu şekildedir.

1.şah.	Al-sa-m	al-sa-k
2.şah.	Al-sa-n	al-sa-nız
3.şah.	Al-sa	al-sa-lar

✓ “*Dikkat de etsem Sungur Alp Beyin Yusuf olduğunu nereden bilirim*”[Korkmaz 2014: 603].

✓ “*Süngerci olup sünger çıkarmaya koyulsam çocuklarımızı yetiştiririz dersiniz.*”[Korkmaz 2014: 603].

✓ “*Kızların birini önüme birini ardıma bindirip sürsem, geçsem, kızar ki Gurgan Hatun, kudurur*” [Korkmaz 2014: 603].

Temel cümledeki yargının gerçekleşmesini her ne olursa olsun biçiminde bir kabul ve kararlılığa bağlayan şart işlevi ile bu işlev soru zamirleriyle yapılan şartlı cümlelerde ve şart kipi ile istek kipini veya olumlu olumsuz şart kiplerini art arda tekrarlayan anlatımlar göze çarpar.

✓ “*İstese de istemese de onların teklifini kabul etmek zorunda kalmıştı*” [Korkmaz 2014: 605].

✓ “*Zaman yeterli olsa da olmasa da elindeki işi bitirmeliydi*” [Korkmaz 2014: 605].

Şartın gösterdiği oluş ve kılış ile temel cümledeki fiilin gösterdiği oluş ve kılış arasındaki zıtlama işlevi. Şart kipine burada kabullenmeye veya şarta rağmen gerçekleşmeme anlamlarında bir işlev yüklenmiştir.

➤ “Deniz... diyorum... onun bize içimizden söylediklerini kolay kolay anlayamayız, **istese** bile” [Korkmaz 2014: 605].

➤ “Artık ne yapabilirler oradan? Bir katı söz diyecek **olsalar**, seslerini duyuramazlar”[Korkmaz 2014: 605].

➤ “Ufukları çiçek gibi **açsa** da her kıvrımı, her bükümünü ayrı **belirse** de gene sessizliği, gene de gizliliği dile getirirler”[Korkmaz 2014: 605].

Şart kipinin yer yer kararsızlık, tahmin, tercih veya şüphe bildiren işlevleri ile de göze çarpar. Sorulu şart cümlelerinde kararsızlık, tekrarlanan şart kiplerinde tahmin işlevi ağır basar.

✓ “Yeni kuşak sanatçılarının günlük tutmaya aşırı bir ilgi göstermelerinde, kısıklıkları dolayısıyla nesirden çok şiir yazmalarında, bu günü gününe yaşamının da büyük bir payı **olsa gerek**”[Korkmaz 2014: 607].

Soru zamirlerinden sonra gelen üçüncü şahıs teklik çekimindeki şart kipinde, bazen şaşkınlık ve beklenmedik bir sonuç işlevi yer alır.

✓ “Birkaç asılsız gitmiş ki Frenk keşişinden Kara Taunun dermanın sora... ne **dese** iyi kara namussuz?” [Korkmaz 2014: 607].

Bak, ha, eh ya gibi kelime ve ünlemlerin yer aldığı cümlelerdeki şart kipi, buna tehdit işlevi de yüklenebilmektedir.

✓ “Bak hele bize madik atacakmış **gelse** de boyunun ölçüsünü bir **alsa!**” [Korkmaz 2014: 608].

✓ “Gözünün içine şöyle bir **baksa** da ona nasıl ateş püskürdüğümü bir **anlasa** bari!” [Korkmaz 2014: 608].

✓ “Hah şöyle, **gelecekse** gelsin de karşı karşıya açıkça bir kozlarını paylaşınlar!”[Korkmaz 2014: 608].

Yalın veya zaman gösteren sözlerle birlikte kullanılan şart kipi -*IncA* –*DIĞl* zaman zarflarının yerini tutan bir işleve de sahiptir.

✓ “Kafa orman gibi lakin, o bıyık hep budanır” [Korkmaz 2014: 608].

✓ “Ne zaman bize **gelse** oturup eski günlerimizden de söz ederiz” [Korkmaz 2014: 608].

Şart kipi -*sA* zamanla canlı işlevindeki bir aşınma veya kayma ile kalıplaşmış birtakım yeni şekiller oluşturmuştur. Sebep, tahmin, güçlendirme, zıtlık, ilave, açıklama, sorma, hayret, tercih,teklif üsteleme boş verme yaklaşma gibi anlam incelikleri taşıyan bu kalıplaşmış şekiller gramer yapıları bakımından birer cümle açıcı veya cümle bağlayıcıları durumuna gelmişlerdir. Bunlardan bazıları önceki cümleyi bir sonraki cümleye bağlama görevini üstlenmişler ise de büyük bir çoğunluğu sonraki cümleyi önceki cümleye bağlama görevi ile kullanılır. Cümle bağlayıcısı niteliğindeki bu kalıplaşmış şekillerin başlıcaları şu şekildedir: Baksana, bana kalırsa, canın isterse, dikkat edilirse, ne pahasına olursa olsun, hiç olmazsa, ona bakarsan, nasıl desem, ne de olsa vb.leridir.

✓ “Mali durumu iyiden iyiye bozuldu her halde. **Baksana** bakan keçileri kaçırıldı” [Korkmaz 2014: 608].

✓ “Şimdiye kadar bir türlü işin içinden sıyrılmadı, neden dersiniz? Bana **sorarsanız** düzensizliğinden derim”[Korkmaz 2014: 609].

DİLEK KİPİ KURAN –*sA* EKİ

-*sA* ekiyle kurulan ve dilek-şart kipi içinde yer alan dilek kipinde şarttan isteğe yönelmiş niyet ve tasarlama halinde bir istek-dilek görevi vardır.

- ✓ “Sana ne ikram *etsem* bilmem ki” [Korkmaz 2014: 611].
- ✓ “Ağzımı yaktığına göre aş *olsa*, başımı yardığına göre taş *olsa*”[Korkmaz 2014: 611].

SONUÇ

Birçok dilbilimci şart kipininin gramer kitaplarında nereye koyulması gerektiğı konusunda çeşitli görüşler ortaya sunmuşlardır. Eski Türkçe döneminden günümüze kadar kullanımında ve yapısında çok fazla değışikliğe uğramamış olan bu ek dilbilimciler tarafından gramer kitaplarımızda tasarlama kipleri grubuna dahil edilmiştir.

Sonuç olarak böyle bir tarihi süreç geçirmiş olan –sA eki Kazak Türkçesinde Türkiye Türkçesindeki gibi –sA şeklinde, Kırgız Türkçesinde –sA⁴, Başkurt Türkçesinde –ha –hä, Tatar Türkçesinde –sa –sä şeklinde görülür. Ayrıca ek Başkurt ve Tatar Türkçelerinde görüldüğü üzere istek anlamı taşıyan –sI ekiyle de genişletilmektedir. Bir isim yapım eki olarak kullanılan –sI ekinin bu şekilde fiil çekim ekinin üzerine kullanımının başka Türk lehçelerinde görülmemesi akıllarda bazı soru işaretlerine sebep olmaktadır.

Bugün Türkiye Türkçesinde ise şart kipi eki olan –sA ekine iki temel görev yüklenir;

1) şart kipi

2) istek kipi

her iki kullanım da temelinde kendi içinde bir takım işlev dallanmalarına uğramıştır.

Yapılan çalışmalar sonucunda elde ettiğim veriler doğrultusunda şart kipi eki Eski Türkçe dönemlerinde sadece şart işlevinde kullanılmıştır. Orta Türkçenin son dönemine kadar bu şekilde kullanılan ek daha sonra dilek anlamı kuran –sAk ekinin, sondaki –k ünsüzünü düşürmesi ve şart kipi eki-sAr’ın da sondaki –r sesini düşürmesi bu iki farklı ekin birbirine karışmasına neden olmuş ve günümüzde dilbilimcilerimiz tarafından tartışılan bir konu haline gelmiştir.

Oluş ve kılışı şarta veya dilek istek niyete bağlayan dilbilgisi kitaplarında tasarlama kipleri içinde yer alan ve işlevi nedeniyle dilek- şart kipi olarak adlandırılan ve dilbilimcilerimizin bu kip üzerinde yaptıkları çalışmalardan yola çıkarak bu ekin Eski Türkçeden Çağdaş [Baskurt, Tatar, Kazak, Kırgız] Türkçelerindeki kullanım şekli, işlevi, nasıl oluştuğı, kökeni ve tarihi süreç içinde geçirdiğı şekil değışikliği üzerinde durulmuştur.

KAYNAKLAR

- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK.
- Bilgegil, M. K. (1982). *Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Bulak, Ş. *Tarihi ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Şart Kipi*. Türkiyat Araştırma Dergisi.
- Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK .
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara : TDK.
- Öner, M. (2013). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*. Ankara: TDK
- Özdemir, E. (1967). *Türkçede Fiillerin Çekimlenişine Toplu Bakış*. Ankara: TDK.
- Şen, S. (2014). *Eski Uygur Türkçesi Dersleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- TDK (2013).*Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Tekin, T. (1954). IsAr Eki Hakkında. T. Tekin içinde, *Türk Dili* (s. 89-96). Ankara.
- Tekin, T. (2016). *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK.